

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

*Навчально-наукова серія
«Бібліотека еколога»*

В. Г. Карпов

ГЕОЛОГІЯ З ОСНОВАМИ ГЕОМОРФОЛОГІЇ
(Сучасні геодинамічні процеси)

Навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів

Харків – 2015

УДК 551.4(075.8)
ББК 26.823я73
К26

Рецензенти:

Г. Г. Стріжельчик – к. г-м. н., директор відділення наукових досліджень, перший заступник генерального директора Українського головного науково-дослідного і виробничого інституту інженерно-технічних і екологічних вишуквань (УкрНДІПНТВ);

Е. С. Тхоржевський – к. г-м. н., доцент, в. о. завідувача кафедри геології факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 7 від 01 липня 2015 року)*

Науково-консультативна редакційна колегія навчально-наукової серії «Бібліотека еколога»	Д. с.-г. н. С. А. Балюк; д. е. н. С. І. Дорогунцов; д. б. н. А. М. Крайнюкова; к. іст. н. К. М. Левківський; д. г-м. н. Т. А. Сафранов;	д. ф-м. н. С. М. Степаненко; к. ф-м. н. М. Ф. Степко; Н. І. Тимошенко; д. е. н. В. Я. Шевчук.
--	---	--

Редакційна колегія навчально-наукової серії «Бібліотека еколога»	Проф. О. І. Бондарь; Л. В. Баскакова (секретар); проф. Б. М. Данилишин; проф. М. М. Кисельов; проф. М. О. Кліменко; проф. Н. А. Макаренко; проф. А. І. Панасенко;	проф. Т. А. Сафранов (відповідальний редактор); проф. С. М. Степаненко (співголова); проф. Ю. М. Соколов; доц. Г. В. Тітенко (співголова).
---	---	--

Карпов В. Г.

К26 Геологія з основами геоморфології (Сучасні геодинамічні процеси) : навчальний посібник / В. Г. Карпов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 108 с.

ISBN 978-966-285-242-4

«Геологія з основами геоморфології» є нормативною дисципліною фахової підготовки бакалаврів з напрямку 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». У пропонованому посібнику розглядаються екзогенні процеси та їх роль у формуванні та перетворенні рельєфу. Схарактеризовані сучасні підходи й уявлення щодо ролі процесів зовнішньої геодинаміки у формуванні екологічних особливостей окремих територій.

**УДК 551.4(075.8)
ББК 26.823я73**

ISBN 978-966-285-242-4

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2015
© Карпов В. Г., 2015
© Дончик І. М., макет обкладинки, 2015

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Вивітрювання – процеси перетворення рельєфу	8
1.1. Фізичне вивітрювання	8
1.2. Хімічне вивітрювання	9
1.3. Біологічне вивітрювання	10
1.4. Кори вивітрювання	10
1.5. Ґрунти та їх властивості	11
Розділ 2. Схили та схиліві процеси	13
2.1. Поняття та класифікація схилів	13
2.2. Розвиток схилів. Поняття про пенеплени, педиплени, поверхні вирівнювання	16
Розділ 3. Флювіальні процеси і форми рельєфу	18
3.1. Робота водотоків. Базис ерозії	18
3.2. Енергія потоку і відклади	20
3.3. Площинний змив	21
3.4. Тимчасові водні потоки	22
Розділ 4. Робота річок	27
4.1. Русло. Профіль рівноваги. Ерозійні процеси. Відклади	27
4.2. Звивини (меандри) русла. Класифікація	29
4.3. Заплава. Формування, будова та рельєф	31
Розділ 5. Річкові тераси. Формування. Будова. Відклади	35
Розділ 6. Річкові долини	38
6.1. Морфологічні та генетичні типи річкових долин	38
6.2. Річкова (долинна) мережа. Річкові басейни	40
Розділ 7. Ерозійний та ерозійно-денудаційний рельєф	42
Розділ 8. Вітрова діяльність і рельєфоутворення	45
8.1. Робота вітру та пов'язані з нею відклади	45
8.2. Форми еолового рельєфу	46

Розділ 9. Гляціальні процеси і форми рельєфу	49
9.1. Діяльність льодовиків	49
9.2. Багаторічна мерзлота і рельєфоутворення	52
Розділ 10. Роль океанів і морів у рельєфоутворенні й осадконакопиченні	56
10.1. Берегові морські процеси і форми рельєфоутворення	57
10.2. Осадконакопичення та типи морських осадків	59
Розділ 11. Озера та болота і їх роль у рельєфоутворенні та осадконакопиченні	60
11.1. Озера	60
11.2. Болота	62
11.3. Гідрологічне та господарське значення боліт	63
Розділ 12. Роль підземних вод у рельєфоутворенні	65
12.1. Карстові процеси і форми рельєфу	65
12.2. Суфозія і форми рельєфу	67
12.3. Гравітаційні процеси	67
Висновки	71
Література	72
Додатки	74